

Sulle 'traduzioni' in lingua 'moldava'.

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
CATEDRA DE LITERATURĂ ROMÂNĂ ȘI TEORIE LITERARĂ

Vicol Dragoș, *VIZIUNE ONTICĂ ȘI ARTĂ POETICĂ ÎN PROZA ROMÂNEASCĂ – M. SADOVEANU*. Teză de doctor habilitat în filologie, Chișinău 2005
.....

p.3

O nuanță aparte comportă valorificarea și cunoașterea creației sadoveniene în spațiul dintre Nistru și Prut.

Introducerea în circuitul basarabean presupune renunțarea la prejudecățile și la referirile privind manifestarea unui anumit oportunism în perioada postbelică. În spațiul nostru cultural eforturile trebuie depuse în direcția reconstituirii unui univers artistic complex, care a impus tradiția narativă crengiano-sadoveniană și pe care au cultivat-o și foarte mulți prozatori basarabeni.

Întârzierea se datorează unor condiții sociale vitrege, impuse sub formă de tratament ideologic "Ceahlăului literaturii noastre". Abordarea adevăratei valori estetice depășește aspectul etic al așa-zisului „oportunism”. Re-punerea “în drepturi” a autorului Fraților Jderi, cel

p. 4

mai român dintre scriitorii moldoveni și cel mai moldovean dintre scriitorii români, pornește de la premisa cunoașterii “in nuce” a operei sale.

În Republica Moldova, din păcate, “în perioada sovietică s-a întreprins doar o tentativă bizară de a-l „traduce” pe autorul Baltagulului

și al Fraților Jderi în limba “moldovenească” [1, p. 3]. Acest fapt este pe cât de ridicol pe atât și de dramatic. De menționat revolta lui Mihail Sadoveanu, care, atunci (în anul 1952) când a aflat că fusese editat la Chișinău în “limba moldovenească”, nu și-a putut potoli mult timp indignarea, afirmând că “Mitrea Cocor, editat la Chișinău, e o operă proastă”[2, p. 84 - 100]. [E adevărat, romanul în discuție, evocând reforma agrară din 1945, nu este lucrarea reprezentativă a scriitorului (chiar dacă în 1951 a obținut Medalia de aur a Păcii), ea plătind un greu tribut regimului comunist]. În această ordine de idei, relevante sunt articolele lui Constantin Olteanu Cine l-a salvat pe Sadoveanu? (Odiseea povestirii “Mitrea Cocor” la Chișinău), cu o serie de documente, note explicative, anexe, informații, stenograme... semnate de E.Bucov, P.Cruceniuc, V.Șișmariov, I.Canna, A.Lupan, R.Piotrovski, I.Varticean, N.Corlăteanu, V.Coroban, și al lui Ion Preașcă. Sadoveanu a fost tradus în moldovenește (120 de ani de la nașterea clasicului M.Sadoveanu), apărut în Țara, 2000, 3 noiembrie, precum și convorbirea de la Moscova, din 17 decembrie 1955, dintre academicienii M.Sadoveanu și V.Vinogradov (revista Basarabia, 1992, nr.8). Materialele documentare, selectate de Ion Preașcă și, în special, de Constantin Olteanu, relevă curajul lui E.Bucov, A.Lupan, N.Corlăteanu, V.Coroban, I.Crețu, care s-au opus cu vehemență traducerii lui Mitrea Cocor din limba rusă în “moldovenește”, insistând p. 5

ca această operă să apară fără nici o traducere, fapt pentru care au fost supuși unor necruțătoare persecuții. E. Bucov, de exemplu, a fost acuzat de naționalism burghezo-românesc. I. Crețu, sfidând restricțiile cenzurii, s-a încumetat să excludă de pe pagina de titlu a volumului faptul că narațiunea este tradusă în “moldovenește”. În consecință, Mitrea Cocor (1952), având un tiraj de 15 mii exemplare, a fost imediat nimicit. Abia în anul 1954 a văzut la Chișinău lumina tiparului varianta cenzurată a romanului, cu mențiunea tradus în moldovenește, responsabil de ediție fiind D. Dovba, șeful Editurii de Stat a RSSM.

Chiar dacă mai târziu, după 1989, la Chișinău (la Întreprinderea Editorial-Poligrafică “Știința”) au început să apară Opere alese (în 22 volume) de M.Sadoveanu (până în prezent au văzut lumina tiparului doar 6 volume), situația nu s-a prea schimbat, inerția editorială continuând. Cu excepția unor articole omagiale (Bogdan Istru: M.Sadoveanu la 80 ani în revista Limba și Literatura Moldovenească, nr.4, 1960 și Andrei Lupan: M.Sadoveanu în Cultura Moldovei, 1960, 10 noiembrie), a unor microstudii, semnate de cercetătorii Doina Florea de la Iași (M.Sadoveanu sau Magia rostirii // Basarabia, nr.10, 1990), Ion Oprișan de la București, Institutul de Istorie și Teorie Literară “G.Călinescu” (Biblicul în opera lui Mihail Sadoveanu // Revistă de Lingvistică și Știință Literară, nr.3, 1991), Mihail Fridman de la Moscova (M.Sadoveanu: o ipostază românească a relației național-universal, de asemenea în Revistă de Lingvistică și Știință Literară,

nr.3-4, 1992), precum și a unor marginalii la opera lui M.Sadoveanu (semnate de critici și istorici literari, lingviști, publiciști, pedagogi autohtoni, dintre care semnalăm următoarele nume: M.Cimpoi, V.Beșleagă, Iu.Colesnic, P.Balmuș, N.Mățcaș, V.Bahnar, V.Nastasiu, p. 6

I.Iachim, N.Onea, E.Gârlă), în Republica Moldova nu s-a publicat aproape nimic despre scriitor. Trebuie să ținem cont și de faptul că savanții Doina Florea și Ion Oprișan sunt din România, iar Mihail Fridman din Rusia, ei nereprezentând școala critică basarabeană. Starea de lucruri semnalată justifică alegerea de către noi a unei teme aproape neinvestigată de critica și istoria literară din Republica Moldova, fără de care nu se poate constitui ansamblul literaturii române și nici realiza, în consecință, unitatea ei.

Sincronizarea literaturii române cu valorile universale se produce inclusiv prin capodoperele sadoveniene. Realizarea cu succes a unei asemenea "operații" este posibilă doar prin intermediul cercetării minuțioase a operelor respective. De altfel, aceasta și este motivația esențială a actualității temei investigate. Puținele articole despre M.Sadoveanu publicate în Republica Moldova au valorificat nesatisfăcător elementul artistic durabil, limitându-se la dezvoltarea doar a unor elemente marginale, insignifiante. Judecata critică a fost încorsetată ideologic, neapropiindu-se de dimensiunile artistice sadoveniene esențiale.

Concesiile ideologice făcute de M. Sadoveanu în *Mitrea Cocor* și *Aventura în Lunca Dunării* nu prejudiciază calitatea celorlalte opere artistice.

.....

Note, p. 15

1. Dolgan, M. Integrare din interior în spiritualitatea românească // *Moldova Suverană*, 26 septembrie 1998. cotidian@moldova-suverana.md

2. Olteanu, C. Cine l-a salvat pe Sadoveanu? (Odiseea povestirii "Mitrea Cocor" la Chișinău) // *Basarabia*, 1992, nr.8.

Articoli sulle traduzioni in moldavo

Țara, 2000, 3 noiembrie
Moldova Suverană, 26 septembrie 1998
Basarabia, 1992, nr.8

=====
Per farsene un'idea: traduzioni da Sadoveanu presenti nelle biblioteche italiane.

Sadoveanu, Mihail
Recits de guerre / Mihail Sadoveanu
Bucarest : Le Livre, 1953

L' osteria di ancutză : La scure. Romanzi. Traduzione dal romeno di Gino Lupi
Milano-Verona : A. Mondadori, 1944

L' osteria di Ancutza ; La scure ; La gente delle capanne / Mikail Sadoveanu ; prefazione di Mario De Micheli
Milano : Ediz. "Avanti!", 1963

Il Mulino sul siret / M. Sadoveanu ; traduzione di L. Santangelo ; prefazione di G. B. Angioletti
Firenze ; Perugia ; Venezia : Novissima, 1932

Vie d'Etienne Grand / trad. du roumain par Al. Duiliu-Zamfirescu
Bucarest : Ed. en langues étrangères, 1957

Novelle romene / Michele Sadoveanu ; volte in italiano da Al. Dem. Marcu e Giov. Cecchini
Foligno : F. Campitelli, stampa 1922

L' osteria di Ancutza ; La scure : romanzi / di Mihail Sadoveanu
Milano! : A. Mondadori, 1944

La Croce dei razesci : romanzo / di Mihail Sadoveanu ; trad. Di A. Silvestri Giorgi
Lanciano : G. Carabba, 1933

L' osteria di Ancutza ; La scure / romanzi di Mihail Sadoveanu
Milano : Mondadori, 1945

Trmoglavci Janoš / Mihail Sadoveanu ; iz ruščine prevedel Severin Šali ; ilustriral Ive Šubic
Ljubljana : Mladinska knjiga, 1959

Postilla all'articolo 80 / Mihail Sadoveanu
Bucarest : Edizioni dell'Istituto romeno per le relazioni culturali coll'estero, 1953

Báltagul : Nichefor Lipans Weib / ?Trad. di Harald Krasser?
Bukarest : Literatur-Verlag, 1963

Mitrea Cocor / Mihail Sadoveanu ; roman traduit du roumain par Claude Sernet
Paris : Éditeurs français réunis, ©1951

Le hachereau / Mihail Sadoveanu ; illustrations par A. Demian
Bucarest : Le livre, 1955

Le rameau d'or : roman / Mihail Sadoveanu ; version française: Ileana Cantuniari
Bucuresti : Editura Fundatiei culturale Romane, 1993

The Danube delta / preface by Mihail Sadoveanu ; explanations to photographs by Traian Cosovei
Bucharest : foreign languages publishing house, 1956

La fontana della gioventù / Mihail Sadoveanu
Bari : Ed. Paoline, 1966

Il bosco incantato / Mihail Sadoveanu
Bari : Edizioni paoline, 1966

Durch die Wimpern : Ins deutsche iibertragen von Theodora Constantinidis / Mihail Sadoveanu
Bukarest : Jugendverlag, 1962

L' osteria di Ancutra La scure La gente delle capanne / Mikail Sadoveanu
Milano : Avanti, 1963

Vie d'Etienne le grand / Mihail Sadoveanu
Bucarest : Editions en langues etrangeres, 1957

Il mulino sul Siret / Mihail Sadoveanu Roma : Canesi, 1964

Postilla all'articolo 80 / Mihail Sadoveanu
Bucarest : Edizioni dell'Istituto Romeno per le Relazioni Culturali coll'Estero, 1953

I ricordi del caporale Gheorghitza / Mihail Sadoveanu
Francavilla (Chieti) : Edizioni paoline, [1966]

Mitrja Kokor : povest' / Mihail Sadoveanu ; perevod s rumynskogo I. Konstantinovskogo
Moskva : Izd. Pravda, 1951

Il mulino sul Siriet / Mihail Sadoveanu ; traduzione di L. Santangelo ; prefazione di G. B. Angioletti
Perugia \etc.! : Novissima editr., 1932

Reflexions a propos de l'article 80 / Mihail Sadoveanu
Bucarest : Edition de l'institut roumain pour les relations culturelles avec l'etrangere, 1953

Ancuta's inn / ?Transl. from Rumanian?
Bucharest : The Book Publ. House, ?1954?

L' osteria di Ancutza ; La scure : romanzi / di Mihail Sadoveanu
Milano : A. Mondadori, 1945

Dega e arte : roman / Mihail Sadoveanu (Creanga de aur, albanese)
Prishtine : Rilindja, 1977

La stirpe dei falconieri / Mihail Sadoveanu
Francavilla : Edizioni Paoline, [1965]

Histoires au coin du feu / Mihail Sadoveanu
Bucarest : Editions en Langues Etrangeres, 1958

Il vortice di Valinash / Mihail Sadoveanu
Francavilla : Edizioni paoline, [1966]

Racconti di guerra / Mihail Sadoveanu
[Vicenza] : Paoline, stampa 1963

L' osteria di Ancutz / Mihail Sadoveanu
Francavilla : Edizioni paoline, [1965]

Rasskazy / Mihail Sadoveanu ; perevod s rumynskogo ..
Moskva : Izd. Pravda, 1950

L' auberge d'Ancoutza / Mihail Sadoveanu
Bucarest : Editions Le livre, 1953

Il 24 giugno / Mihail Sadoveanu
Bari : Edizioni paoline, 1966

La gente delle capanne / Mihail Sadoveanu
[Bari] : Edizioni paoline, 1965

Mitrea Cocor / di Mihail Sadoveanu
Roma : Edizioni di cultura sociale, 1954

Evening tales / Mihail Sadoveanu
Bucarest : Foreign languages publishing house, 1958

Mitrea Cocor / Michail Sadoveanu
Roma : Edizioni di Centro Sociale, 1952

La scure / Mihail Sadoveanu
Francavilla : Ed. paoline, 1965

Ceux des chaumines / Mihail Sadoveanu
Bucarest : Le livre, 1953

Ceux des chaumines / Mihail Sadoveanu
Bucarest : Le livre, 1952

Valea frumoasei / Mihail Sadoveanu
Bucuresti : Cartea Romaneasca, stampa 1938

<https://melidoniumm.wordpress.com/2012/08/13/de-unde-s-a-inspirat-sadoveanu-pentru-romanul-baltagul/>

De unde s-a inspirat Sadoveanu pentru romanul “Baltagul”

Posted on 13 august 2012

Parafrază modernă a baladei populare Miorița, romanul “Baltagul” este, fără îndoială, una dintre capodoperile operei sadoveniene. După mărturisile lui Mihail Sadoveanu, la baza acestuia stă un fapt real: oprindu-se la un han, a auzit o discuție dintre doi jandarmi despre uciderea unui cioban și despre posibilia făptași. Cam la atât se reduce, din câte cunoaștem – istoricii literari mă pot contrazice – istoria nașterii celui mai popular roman al autorului. Nu știu să mai fie și alte declarații complete și exacte cu privire la evenimentul care a declanșat hotărârea lui Mihail Sadoveanu de a scrie acest roman despre drama femeii care își caută bărbatul mort de mîna unor altor ciobani care l-au tâlhărit pentru oile sale.

Citind o carte apărută la Editura “Princeps Edit” din Iași, “Dascăl pe Valea Ozanei”, scrisă de Costache Papuc, unul din cei mai vestiți învățători din zona Tîrgu Neamț între cele două războaie mondiale, (dascăl care mi-a fost profesor de limba română la școala din Vînători Neamț, în clasa a VII-a), am descoperit un paragraf care evocă tocmai evenimentul ce a provocat declinul scriitorului. Iar faptul “real” de care vorbește Sadoveanu nu l-a auzit într-un han, cum îi plăcea lui să consemneze istorii literari, ci chiar din gura fratelui său, avocatul Vasile Sadoveanu, coleg de lojă masonică cu scriitorul, avocat care i-a apărat pe criminali la proces. Crima de la Petru-Vodă s-a petrecut – așa cum reiese din cartea-jurnal a lui Costache Papuc, la începutul iernii 1927-1928, însemnările autorului cărții fiind făcute în perioada când acesta era dascăl la Pipirig, la început de carieră. Romanul “Baltagul”, după cum se știe, a apărut în anul 1930 la Editura “Cartea Romanească”. Iată fragmentul în care ni se dezvăluie cum s-a petrecut, în realitate, crima.

“Se pregătea o serbare cum nu se mai dăduse în Pipirig, însă a intervenit ceva neprevăzut, care a adus un nor de tristețe. Niște pipirigeni, mergînd cu cereale de vîndut pe Valea Bistriței, la jumătatea muntelui Petru-Vodă au descoperit un

om mort. S-au oprit să rasuie caii și, când colo, cum ninsese proaspăt, au văzut urme de sânge pe drum. Unul și-a dat cu părerea că trebuie să fie niște vînat îndosit de Nicolai Gherasim, vîntor renumit. S-au abătut din drum pe urmele încă neacoperite de zăpadă. Când colo, într-o rîpă, au zărit un om mort, încă neacoperit de ninsoare – însemna că moartea n-a fost de mult. Au tras pe dreapta, au dat fin la cai, doi au rămas pe loc, iar unul s-a întors la Pipirig să anunțe la primărie, la postul de jandarmi. La mort nu se găsește nici un act. S-a anunțat parchetul, la Piatra Neamț, și-au început cercetări de descoperire. Șeful de post (plutonierul Iacob) a găsit la locul crimei un nasture, dar nu de la hainele mortului, care a fost adus devale la primărie. L-au fixat cu paznic într-un local părăsit, unde fusese primăria veche, vizavi de școala unde pregăteam cursurile. Îl păzea pe mort un biet guard bătrîn – Zabulică. Dar numai în ceasurile tîrzii din noapte rămînea singur; cîteva zile a fost convoi de oameni să vadă mortul. Peste drum era crîșma lui Bistriceanu. Crîșmărița bătrînă a mers și a văzut mortul, s-a uitat cu atenție și a spus:

- Eu pe omul acesta l-am văzut. A venit cu doi "cojeni" (cojeni le zic pipirigenii la țăraniîi dinspre cîmpie), au mîncat, au băut și au plecat spre Dorna, după oi, din cîte am băgat de seamă.

Șeful de post a notat acest lucru și, conform ordinelor primite, a pornit în vale să afle în ce comună au venit oi cumpărate de la munte. În Vînători Neamț n-a găsit, în comuna Timișești la fel, și a trecut Moldova. La Cristești Moțca la fel n-a găsit. În comuna Miroslovești a aflat că de cîteva zile niște oieri din comună au adus un cîrd de oi de la munte. Plutonierul Iacob a mers la postul de jandarmi din Miroslovești și a arătat rostul care-l are aici. Trebuie să meargă la acei oieri și să cerceteze. Șeful de post local nu voia.

- Ce să mergi la aceia, sînt niște bătauși și pot să-ți dea cu ceva în cap, că le tulburi posesia lor.

Fie că de frică nu mergea șeful de post local, fie că își primise partea de ciubuc de la oierii locali, așa cum numai oierii știu s-o facă.

Plutonierul Iacob a făcut caz de autoritatea lui, de ordinul de percheziție de la parchet. Și-i dă ordin localnicului să meargă, iar în caz că sînt atacați, să facă uz de arme. Zis și făcut. Nici n-a intrat bine Iacob în curtea oierilor din Miroslovești și aceștia au început cu ton de amenințare:

- Ce cauți în gospodăria mea, cu ce drept intri în curtea mea, că mă faci să mă apăr de nu știi pe unde ai venit etc.

unde ai venit etc.

Șeful de post din Mirosllovești stătea parcă vinovat de ceea ce făceau în gospodăria oierilor. Șeful de post Iacob se apropie de oieri, le cercetează hainele și pune ochii pe o haină fără un nasture, Scoate nasturele din buzunar și-l pune de unde sărise.

- În numele legii, ești arestat. Și dacă mai miști trag în tine, l-a somat Iacob.

Șeful de post local a înlemnit.

A urmat reconstituirea crimei de pe muntele Petru-Vodă, a urmat apoi procesul la Curtea cu Juri. Cetățenii criminali din Mirosllovești unde puteau să alerge? La avocatul Vasile Sadoveanu, fratele scriitorului. (...) La înmormântarea victimei, care a avut loc la Pipirig, a venit soția lui cu un băietănaș sub douăzeci de ani. Mult l-a mișcat pe fratele meu prezența acestor îndurerați. Durerea s-a răsfrânt asupra întregii populații din Pipirig și ne-a întunecat ca un nor negru serbarea de la școală”.

Iată, așadar, o variantă foarte plauzibilă a întâmplării care l-a determinat pe Mihail Sadoveanu să scrie una din cele mai frumoase povestiri din literatura română, “Baltagul”, romanul numărându-se printre capodoperele sale, alături de “Nicoară Potcoavă” sau “Frații Jderi”. Din păcate, cel mai important prozator român a avut de plătit o viață plină de orori dar și de onoruri dintre cele mai înalte: în perioada legionară i-au fost arse cărțile în piața publică iar când au venit comuniștii la putere nu a avut de ales decât între a fi interzis și închis precum confrății săi scriitori (Blaga, Voiculescu, ID Sîrbu, Dinu Pillat și alții) și viața în onoruri. A scris cărți în slujba ideologiei comuniste din acea perioadă: Mitrea Cocor, Lumina vine de la Răsărit, Păuna mică ș.a. A acceptat, din nefericire, să semneze acte de condamnare la moarte (în calitate de Președinte al Marii Adunări Naționale a RPR) a unor luptători anticomuniști. Mihail Sadoveanu a fost membru al unor importante loje masonice din România. Născut la 5 noiembrie 1880 la Pașcani, Mihail Sadoveanu moare la 19 octombrie 1961 la Vânători Neamț.

Sînt printre pușinii, de acum, privilegiați care l-au văzut pe Sadoveanu. Trecea cu Volga lui neagră dinspre Tîrgu Neamț spre casa de la Vovidenie (Mănăstirea Neamț) pe șoseaua plină de pietre și praf, neasfaltată pe atunci, cu o viteză foarte mică, stînd pe bancheta din spate a automobilului, cu pălăria lui mare așezată pe nervazul lunetei. Fiind prea mic să înteleag nrin

pe vremea războiului. Într-o zi, când mă așezam pe
ce eveniment important trec, am reținut doar
strigătul disperat al uneia dintre surorile mele
mai mari: "Trece Sadoveanu!". Cu mintea mea
de atunci realizam că pe șoseaua "noastră" a
trecut o statuie. Abia peste ani am aflat că acea
"statuie" era un scriitor viu.

de **Nicolae SAVA** ziarulceahlaul